

بیماریهای مشترک انسان و دام ۸ (سل)

بیماری سل :

سل یکی از مهمترین بیماری های عفونی و مشترک بین انسان و دام است که در اکثر نقاط دنیا شایع می باشد. دانشمندان قدمت بیماری سل را به اندازه حیات بشریت می دانند. در بین اجساد مومیایی شده مصری متعلق به ۳۰۰۰ سال قبل آثاری از بیماری سل شناسایی شده است. اغلب پیشرفت بیماری کند بوده و شکل مزمن دارد و می تواند تقریباً تمام اندام های بدن را درگیر نماید. علیرغم وجود روش های مختلف درمانی هنوز هم مرگ و میر بسیاری در پی دارد و یکی از معضلات بهداشتی جامعه جهانی محسوب می شود.

عامل بیماری سل چیست؟

باکتری عامل این بیماری در گاو از گونه مایکوباکتریوم بوویس می باشد که نسبت به ضد عفونی کننده ها مقاومت نسبتاً بالایی داشته و در محل های مرطوب و تاریک می تواند مدت ها زنده باقی بماند. حیوانات دیگر از جمله سگ و گربه به گونه های بیماریزای (مایکوباکتریوم توبرکلوزیس کمپلکس *Mycobacterium Tuberculosis Complex*) و گونه های غیر بیماریزا (مایکوباکتریوم ایویوم کمپلکس *Mycobacterium Avium Complex*) انسانی و دامی حساس هستند. پرندگان خانگی مانند قناری نیز به سه گونه باکتری فوق، حساس بوده و توجه به آن برای بهداشت انسان و دام حائز اهمیت است.

سل چگونه به حیوانات و انسان منتقل می شود؟

این باکتری عمدتاً از طریق تنفس وارد بدن می شود ولی عامل بیماری می تواند از راه های گوارشی، مادر زادی، تماس جنسی و حتی از پوست آسیب دیده نیز انتقال یابد. گاهی اوقات ممکن است تغذیه گوساله با کلوستروم آلوده سبب بیماری و یا واکنش های مثبت کاذب در گوساله ها شود.

علائم بالینی سل در حیوانات و انسان چیست؟

این بیماری تقریباً تمام اندام های بدن را درگیر می کند و اغلب به صورت مزمن به اشکال نودولار، ارزنی و یا ترشحي قابل شناسائی است. تشخیص بیماری از روی نشانه های بالینی در دام زنده مشکل است چون عمر اقتصادی دام نسبتاً کوتاه بوده و بیماری مزمن است. اغلب اوقات قبل از این که بیماری پیشرفت کافی کرده باشد و تغییری در سلامت ظاهری دام ایجاد شود، دام ذبح می شود. در مواردی که دام زنده بماند و پیشرفت بیماری محسوس باشد، نشانه هایی از قبیل لاغری، کاهش وزن، سرفه و کاهش مقدار شیر ملاحظه می شود. تنگی نفس و دیگر علائم پنومونی با شدت خفیف نیز در ابتدای ریوی وجود دارد. در مراحل نهایی بیماری، لاغری مفرط و اختلال تنفسی حاد ممکن است اتفاق افتد. بعلاوه سل به اشکال رحمی ورم پستان سلی نیز ممکن است دیده شود.

علائم سل در انسان:

در انسان معمولاً این بیماری ریه ها را مبتلا می سازد ولی در یک سوم موارد سایر اعضای بدن نیز درگیر می شوند. علائم بیماری در انسان به دو شکل ریوی و خارج ریوی است. در اوایل سیر بیماری سل ریوی، غالباً "علائم و نشانه ها غیر اختصاصی و بی سرو صدا بوده و اساساً" از تب و تعریق شبانه، کاهش وزن، بی اشتها، احساس کوفتگی عمومی و ضعف تشکیل می شوند. البته، در اکثریت موارد نهایتاً "سرفه ایجاد می شود که شاید در ابتدا بدون خلط باشد ولی بعداً" با تولید خلط چرکی همراه می شود. اکثراً "وجود رگه هایی از خون در خلط نشان داده شده است."

مهمترین راه‌های ورود عامل بیماری به بدن عبارتند از:

- ۱- گوارشی: بخصوص از طریق خوردن شیر خام گاو مسلول یا شیرهای پاستوریزه نشده
- ۲- تنفسی: از راه استنشام هوای آلوده و...

عوامل بسیاری می‌توانند زمینه‌ساز شیوع و پیشرفت این بیماری باشند از جمله:

- ۱- فقر بهداشتی: عدم رعایت بهداشت، آگاه نبودن دامداران از اهمیت شیوع این بیماری و خطرات آن و امکان انتقال مستقیم یا غیرمستقیم آن به انسان
- ۲- فقر تغذیه‌ای: فقدان پروتئینی که مهمترین فاکتور غذایی است بیشتر حائز اهمیت است.
- ۳- فقر فرهنگی: عدم آگاهی و شناخت مردم از بیماری و راه انتقال، عدم پیگیری و مداومت در درمان با وجود تلاش‌های دست‌اندرکاران مبارزه با سل، عواملی در عدم موفقیت، کنترل و ریشه‌کنی کامل بیماری موثرند که عبارتند از:

- ۱- ناآشنایی با مشکل سل و عدم دسترسی به اطلاعات دقیق و همه‌گیری‌شناسی بیماری
 - ۲- عدم امکانات لازم در تشخیص قطعی بیماری (در شهرهای کوچک و روستاها)
 - ۳- ضعف نیروی انسانی از لحاظ کمی و کیفی
 - ۴- تاثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی در انتشار بیماری
 - ۵- عدم همکاری بعضی از دامداران
- لازم به ذکر است که برای اجتناب از بیماری سل و کاهش عوارض آن نه تنها پیشگیری و کنترل بیماری سل در گاو بلکه همزمان با آن بالا بردن سطح بهداشت عمومی و اعتلای شرایط زندگی اجتماعی نیز نقش غیرقابل انکاری دارد.

راههای پیشگیری سل گاوی چیست؟

دامداران می‌توانند با اقدامات مدیریتی و رعایت اصول بهداشتی و قرنطینه‌ای از جمله پاکسازی و ضدعفونی محیط و محدود کردن تردد دامهای پرخطر، مبارزه با چونندگان از سرایت سل گاوی پیشگیری کنند. در برنامه کنترل سل گاوی کشور دامهای آلوده شناسایی و کشتار می‌شوند و اطلاع‌رسانی در منطقه آلوده انجام می‌شود و این امر می‌تواند به دامداران برای اقدامات بهتر و جلوگیری از انتقال بیماری کمک کند.